

Voorwoord

Deze wijsgerige studie biedt een inleiding tot de esthetica van het recht, waarin het recht wordt benaderd als een bijzondere kunstvorm. In het werk wordt beargumenteerd dat wij buiten de zuivere rede, in het Bijbelse personalisme de meest geschikte en werkelijkheidsgetrouwe aanknopingspunten vinden ter exploratie en waardering van het esthetische of kunstzinnige gehalte van moraal en recht. Ook buiten de context van de religie in strictu sensu, in de (agnostische) sfeer van de rechtsfilosofie en op het terrein van de rechtsgeleerdheid, verschaft het existentialistisch personalisme dieper inzicht. Voor de rechtsvinding belooft deze benaderingswijze ook van praktische betekenis te zijn. Om deze bijzondere esthetisch-religieuze waarde te leren begrijpen en waarderen, dient de lezer hart en geest open te kunnen stellen voor het klassieke vraagstuk van (de verhouding tussen) rede en geloof. Hij kan dit doen in de wetenschap dat dit vraagstuk voor de postmoderne filosofie opnieuw van centrale betekenis is. Een 'gesloten' of dogmatisch rationalisme is niet slechts onaanvaardbaar in principieel intellectueel opzicht. Evenmin is het behulpzaam bij het wetenschappelijk onderzoek naar de spirituele en esthetische dimensie van de rechtsvinding.

Een enkele impressie mag volstaan om de voorgeschiedenis, de inspiratie en de gestemdheid van dit boek alvast enigermate in te leiden. In 2006 verscheen de bundel *In de schaduw van de boom der kennis*.¹ De voorliggende monografie heet *Uit de schaduw van de wet*. Beide werken refereren aan Genesis, aan het intrigerende verhaal over de zondeval. Voor de ethiek en de rechtsbeschouwing heeft dit verhaal merkwaardige kennistheoretische implicaties. Beide werken markeren in essentie dezelfde schaduwzijde: die van de boom en de wet, die hun schaduw werpen en in de schaduw waarvan wij naar rechtvaardigheid en recht zoeken. De wet belooft dat hetgeen in de toekomst gelegen is, in het verleden verankerd ligt en daarom vooruit verwacht en gekend kan worden. Van het toekomstige echter toont de morele en juridische kennis slechts een wazige schaduw. Ware zedelijkheid bestaat niet in gehoorzaamheid aan vaste ethische onderscheidingen en regels: die vormen slechts een flauwe afglans van de hogere, goddelijke gerechtigheid. De wet is slechts een 'schaduw van het toekomstige' (Hebr. 10; 1, Kol. 2; 16), niet het toekomstige zelf: de slagschaduw van de boom ontnemt ons het zicht daarop. In die schaduw zijn we daar niet ontvankelijk voor.

'In het zweet des aanschijs zult gij uw brood verdienen.' (Gen. 3; 19) Dit noodlot bindt ons aan de mogelijkheden en beperkingen van de wereld. In de wereld van recht en staat ligt het werk waartoe we sindsdien veroordeeld zijn. Dat 'alles mogelijk is' (Marc. 9; 23) blijft buiten het perspectief van onze kennis en verwachtingen. Onverwacht en onbekend, als een

---

1 Timo Slootweg (red.), *In de schaduw van de boom der kennis. Ethiek en de zondeval*, Budel: Damon, 2005.

vreemde Stad, zo blijft voor ons het toekomstige. In die schaduw leven wij: sceptisch en zonder hoop, nog slechts lijdend daaraan. Niet meer dan een vage melancholie evoceert nog iets van een mogelijke toekomst.

Dit boek, een reflectie op 'de geboorte van de esthetica van het recht uit de geest van het christendom', is mede de vrucht van mijn colleges van de afgelopen jaren. Hoe uiteenlopend zij ook waren, het leidende vraagstuk was steeds het recht áchter het recht: in welke zin is waarheidsvinding in rechte 'esthetisch geconditioneerd', zoals een kunstwerk dat is? In welke zin moeten recht en rechtsvinding als kunstvorm beschouwd worden? Het boek is in grote lijnen de nadere uitwerking van dit onderwijs: over het recht dat er steeds toe neigt op louter prozaïsche wijze gerechtigheid tot stand te brengen: door de wet en het goede, die een voortzetting van het kwade zijn, niet de overwinning daarvan – in schoonheid.

Ik heb het geluk en genoegen gehad veel van de hier gepresenteerde ideeën uit te hebben kunnen proberen voor een gemengd publiek van studenten en geleerden. Ik ben hen mijn welgemeende dank verschuldigd voor hun inspirerende belangstelling voor mijn werk. Ik dank Gert Jongeneel en Robbert-Jan Winters voor hun genereuze commentaren en adviezen, en – in het bijzonder – Claudia Bouteligier (afdeling Encyclopedie van het recht) die het gehele manuscript heeft doorgezien. Naaste collega's Bart Labuschagne, Hendrik Kaptein en Andreas Kinneging wil ik bedanken voor hun kritische reflecties, alsmede voor het stimulerende, op de studie van 'grote' wijsgerige werken gerichte, onderwijs- en onderzoeksklimaat binnen de afdeling Rechtsfilosofie van de Faculteit der Rechtsgeleerdheid aan de Universiteit Leiden.

Verder dank ik Garant voor de verzorging van de publicatie van dit boek. Ten slotte bedank ik mijn vrouw Suzanne voor haar onafgelaten liefde en support.

Timo Slootweg – Den Haag